

La noia de les ovelles pigallades

Anna Plana, una pastora a contracorrent
als cims del Pirineu

Laura Gordó

Cossetània Edicions

• Col·lecció La Mandràgora – 3 •

La noia de les ovelles pigallades

Anna Plana, una pastora
a contracorrent als cims del Pirineu

Laura Gordó i Pérez

Cossetània
EDICIONS

Primera edició: febrer del 2020

© del text: Laura Gordó i Pérez

© de les fotografies: Mariona Batllés i Anna Plana

© de l'edició:
9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
C/ de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: 3 x Tres

Impressió: Romanyà Valls, SA

ISBN: 978-84-9034-923-6

DL T 25-2020

*Al Cesc, que des de dins meu
ha escrit amb jo aquesta novel·la*

Índex

PRÒLEG	
<i>per Vanesa Freixa Riba</i>	9
PRIMERA PART.....	15
SEGONA PART.....	57
Hivern	59
Primavera	99
Estiu	105
Tardor.....	111
Hivern	119
Primavera	123

Pròleg

LES PASTORES (LA PASTORA)

Les dones en l'àmbit de la ramaderia, com en molts d'altres, són i han estat invisibles tant en el relat present i passat, com en el dia a dia de les tasques que aquestes han i estan portant a terme. Ho sento si tota l'estona menciono l'*abans* i l'*ara*. El meu cap retruny amb tant va i ve. Estem davant d'un aspecte que ha canviat relativament poc al llarg de la història. Si parlem de les feines del camp, el fet que la dona s'encarregui de les cures (animals, família, alimentació) era i és poc rellevant per a aquells que analitzen el sector i per als mateixos representants del sector. La conseqüència: esdevenen *fantasmes*, sense voluntat de ser-ho, que no es consideren en les anàlisis econòmiques i socioculturals. S'ha de dir, però, que, fora d'aquests reculls estadístics, la dona de l'àmbit rural en nombrosos casos és i ha estat la que lidera les decisions de la casa, el pal de palla que repetidament s'ha convertit en un símbol-màrtir de la Catalunya rural. Aquests macropoders ignorants són tan superbs que no han volgut reconèixer aquest paper, tot i la gran influència que en ells té. És ben cert, també, que aquest pal de palla en

nombrosos casos és i ha estat maltractat dins de l'ampli ventall de maltractaments que puguem imaginar. No dir-ho seria ser malvadament tendenciosa cap a un món idealitzat que sé que tampoc ha existit. I al final no hauria de ser una qüestió de parlar de dones i d'homes, sinó de persones que volen ser. Simplement.

L'Anna és una *outsider* de tot això. No la podem encaixar en cap motllo dels convencionals. Ella representa el que a poc a poc comença a deixar de ser l'excepció de la regla. El paper de l'Escola de Pastors de Catalunya considero que és clau en això, ja que a través de la seva estructura està aconseguint ser una llançadora de persones de fora del sector apassionades per aquesta feina. I aquí dins no es fan diferències. I en aquest context és on una dona es pot plantejar sense vergonya voler-se dedicar al pastoralisme, a ser pastora amb tot el que suposa, abraçada per un projecte que no només ho comprèn sinó que ho facilita.

L'Anna i la seva convicció van decidir pasturar un ramat d'ovelles, un ramat que ha acabat sent de 500 ovelles xisquetes, algunes ripolleses (el vincle que no vol deixar amb la seua terra) i algunes altres bilbaïnes, capritxets.

La conec des que va venir a fer l'entrevista a l'Escola de Pastors. Llavors ja tenia les seves quatre ovelles ripolleses i estava ben convençuda, tot i els seus vint-i-pocs anys, que anés on anés el seu ramat seria ripollès! Poc imaginava llavors on es trobaria ara. Al mig de la Vall d'Àssua pallaresa, a Llessui, un dels pocs pobles del nostre Pirineu on encara s'hi repleguen set ramats d'ovelles que a l'estiu pugen a les pastures d'estiu formant, amb ovelles de pastors dels pobles veïns, la gran ramada transhumant de 5.000 caps d'ovelles xisquetes. Aquesta

ramada és conduïda per un jove pastor, el Marc, també part de l'Escola de Pastors, que les guarda durant quatre mesos pels llocs suaus i grandiosos de la muntanya de Llessui. Aquest fenomen, que no hauria de ser un *fenomen* sinó una normalitat, és únic en tot el massís pirinenc. L'Anna i la seva convicció es troben, sense buscar-ho, al rovell de l'ou de la cultura transhumant pirinenca.

Ella és pionera d'aquesta nova fornada de persones joves que volen dedicar-se a l'ofici. Aquesta tendència no buscada es repeteix arreu del planeta. Això és fruit d'un context que ha permès que persones joves, i moltes d'elles dones, es puguin plantejar en el seu esquema mental triar lliurement —sense venir d'una tradició directa— ser pageses i pastores. Això és un salt qualitatiu. S'anteposa la vocació a l'obligació i, a més, sense cap perspectiva de gènere. Denota un benestar social que a dia d'avui presenta l'opció de ser pastora —tot i els prejudicis associats encara a l'ofici— com una elecció, diríem, *de luxe*.

Una altra de les grans paradoxes que es desprèn de tot això és el fet que a aquest privilegi, a aquest ofici sigui tan difícil poder accedir-hi i alhora fer-s'hi un sou a l'alçada de la dignitat d'aquesta feina, perquè a dia d'avui encara és poc reconeguda socialment i poc valorada econòmicament i ambientalment, tot i les evidències.

Com pot ser que l'ofici destinat a produir aliments, un bé bàsic i indiscutible per a la societat, estigui tan desprotegit, tan mal acompanyat? Com pot ser que encara es jugui amb els preus en origen fent trasbalsar les economies d'aquests petits productors? On és la política que hauria de protegir aquest sector com un dels béns més preuats que encara —encara!—

conserva el nostre país? Em fa vergonya esperar el que no fa i no hi ha res que ho pugui justificar.

Una altra de les coses que diferencien enormement aquesta nova fornada és que trenquen amb qualsevol tipus d'esclavitud associada a l'ofici. L'esclavitud entesa com una obligació que no les fa gaudir plenament del fet de ser pastors. L'Anna i la seva clarividència volien ser pastors gaudint, alhora, de la seva família. Ella sempre ha estat tossuda en poder conciliar tot el que s'estima. L'Anna és la cap del seu projecte; l'ajuda el seu company Josep, fan un equip perfecte i, des que pot, té un pastor o una pastora que són més braços i cames per conduir el ramat. Formen un equip que els permet no carregar-se sols la feina de cuidar 500 animals i alhora poder tenir les estones per compartir temps i espai amb els seus fills. No tothom entén això i molts cops això es jutja considerant que aquestes hores que no s'està amb el ramat són *massa festes i poca feina*. Tot i que el coneixement i les pràctiques ancestrals tenen més que demostrada la seva força empírica, és també lògic pensar que en la seva història també són necessaris canvis que permetin no només mantenir aquest sector, sinó revitalitzar-lo. El pastoralisme necessita aquesta renovació en les seves normes de joc i aprendre a deixar fer amb la confiança que els ramats aniran bé.

L'Anna i els pastors més joves del poble han anat introduint petits canvis, criticats a priori, cosa que no ha de faltar en un context on la tradició es respecta i es qüestiona poc, però que alhora amb el temps —que tot ho cura— s'ha, només, acceptat (les lloances demanen molt més temps). Han contractat un pastor jove per a la ramada d'estiu; a finals de setembre, un cop baixen les ovelles, han ajuntat les no corderades dels ramats de

Llessui agafant un altre pastor, també sortit de l'Escola de Pastors, per estalviar-se la feina d'aviar-les cadascú pel seu cantó i així esperar l'arribada de l'hivern una mica més desofegats. A poc a poc la tradició evoluciona i torna a esdevenir tradició. I són elles ara les qui escriuen aquesta nova història malgrat les resistències naturals dels d'abans.

L'Anna exerceix el seu dret de ser pastora, com a persona, de fer-ho on ella vol, amb qui vol i com ella vol. I això és ser purament lliure, com ella és: salvatge.

VANESA FREIXA RIBA
Responsable de l'Escola de Pastors de Catalunya
(2009-2016)

PRIMERA PART

A l'Ahren li agrada sortir a aviar. Li passa com a sa mare, que s'hi troba bé envoltat de cims i quietud. I entre ovelles, perquè el que la gent no sap és que amb elles no se'n senten mai de sols. Només se les han de mirar per entendre-les.

Aquest matí han pujat a la muntanya amb altres pastors. S'han llevat a dos quarts de vuit, l'Anna ha donat la popa al nen i, després de vestir-lo, agafar roba d'abric i preparar-se un entrepà, han baixat a la cuina. Ella s'ha pres el rigorós te amb llet i s'ha fumat un cigarro. Ja ho ha vist que feia sol i que el cel estava ben blau, però als caps de muntanya, encara que sigui juliol, una hora o altra sempre refresca. A un quart de nou ja havien sortit de casa, a la granja els esperava el Safalla. Han carregat les *reds* elèctriques, la sal i amunt.

Se l'hi està fent el nen a aquesta vida. Va néixer el primer dia de l'any i, igual que va fer amb el Martí, se l'emporta allà on va. Avui, amb el sacseig del jeep pista amunt, se li ha adormit, però ha sigut arribar a dalt i obrir els ulls. Se l'ha col·locat a la motxilla i, mentre els altres pastors posaven sal, ells dos

han baixat als planells de sota les saleres a cridar les ovelles. *Rrrrrrrrrr txicaaaaaa, Rrrrrrr txicaaaaaa!*, deia l'Anna, i a l'Ahren li ha fet tanta gràcia que s'ha emocionat. Reia i xisclava, i movia els braços i les cames amb una força!